



Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Raportti Euroopan komissiolle alkoholilyhtiön toiminnasta 2020

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Alkoholilainsäädäntö ja sen muutokset Suomessa vuonna 2020	3
2.1 Tarkasteluvuosi 2020	3
2.2 Muutokset alkoholilakiin.....	3
2.3 Muut alkoholiin liittyvät lainsäädännön muutokset	3
3 Alkoholin kulutus ja kulutuksesta aiheutuneita haittoja sekä alkoholihaittojen ehkäisy vuonna 2020	4
3.1 Alkoholin kulutus Suomessa	4
3.2 Alkoholin kulutuksesta aiheutuneita haittoja	7
3.3 Alkon toiminta alkoholista aiheutuneiden haittojen ehkäisyssä	8
3.4 Alkon vastuullinen alkoholijuomien hankinta	10
4 Alkon toiminta vuonna 2020 – myymälät ja valikoima sekä niissä tapahtuneet muutokset ...	14
4.1 Alkon myymälät ja niissä tapahtuneet muutokset vuonna 2020	14
4.2 Alkon valikoima ja valikoimassa tapahtuneet muutokset vuonna 2020	15
4.3 Alkon valikoimaanottomenettely ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2020 ..	18
4.4 Tavarantoimittajayhteistyö ja sidosryhmien kuuleminen	21
4.5 Aistinvaraiset arvioinnit	22
4.6 Esteellisyys ostoprosessissa	22
4.7 Alkon maahantuontipalvelu	22
5 Alkon monopolitoiminnan valvonta vuonna 2020.....	24
5.1 Kilpailu- ja kuluttajavirasto.....	24
5.2 Valvira.....	24
6 Lopuksi	25

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

1 Johdanto

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kirjeen 31.5.1996 (Dnro 8/63/96) mukaisesti Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, jäljempänä Valvira, raportoi alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin Alko Oy:n, jäljempänä Alko, toiminnasta.

Tässä vuoden 2020 raportissa Valvira kuvaa Euroopan komissiolle Suomen alkoholitoimintaympäristöä ja siinä tapahtuneita muutoksia sekä niiden vaikutuksia Alkon toimintaan. Raportissa kuvataan koko vuoden 2020 toimintaa, koska käsiteltäviä asioita on ollut vähän.

Raportti sisältää tilastotietoja Alkon myymäläverkoston ja jakelupaikkojen kehitymisestä, alkoholijuomien tuoteryhmäkohtaisista myynneistä sekä valikoimaanottoprosessista ja siinä tapahtuneista muutoksista. Vuoden 2020 raportissa tarkastellaan Alkon toimintaa kansallisten säännösten valossa ja raportoidaan Alkon monopoliasemaan liittyvästä viranomaisvalvonnasta.

Valvira on 10.6.2021 pyytänyt Alkolta tietoja sen toiminnasta vuonna 2020 (Dnro 355/99/2021). Alko toimitti pyydetty tiedot Valviralle 31.8.2021.

Lisäksi Valvira on 10.6.2021 pyytänyt Kilpailu- ja kuluttajavirastolta (KKV) lausuntoa sen vuonna 2020 käsittelemistä ja käsiteltävänä olevista asioista, jotka koskivat Alkoa. Kilpailu- ja kuluttajavirasto toimitti lausuntonsa Valviralle 30.8.2021.

Alkolle sekä Kilpailu- ja kuluttajavirastolle on varattu mahdollisuus lausua raportista sen luonnosvaiheessa.

Raportin Alkoa käsittelevien tietojen lähdeaineistona on käytetty Alkolta saatua selvitystä vuoden 2020 toiminnasta, Alkon vuosikertomus 2020 -julkaisua, Alkon valikoimaanotto ja vähittäismyynti -opasta sekä Valviran omaa materiaalia. Suomen alkoholioloja kuvaavia tietoja ja tilastoja käsittelevässä osiossa lähdeaineistona on käytetty Alkoholijuomien kulutus 2020 -tilastoraporttia sekä Päihdetilastollinen vuosikirja 2020 -julkaisua. Molemmat julkaisut ovat saatavissa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) internetsivuilta, osoitteesta www.thl.fi. Kuolemansyytiedot vuodelta 2019 on saatu Tilastokeskuksen verkkojulkaistusta Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuolemansyyt -julkaisusta. Lisäksi raportin teossa on hyödynnetty Valviran ja THL:n keräämiä ja julkaisemia alkoholitilastoja.

2 Alkoholilainsäädäntö ja sen muutokset Suomessa vuonna 2020

2.1 Tarkasteluvuosi 2020

Alkoholilain (1102/2017) tarkoituksena on ehkäistä alkoholista aiheutuvia haittoja. Järjestelmän pääperiaatteena on alkoholijuomien valmistuksen ja myynnin luvanvaraisuus sekä Alkon vähittäismyyntimonopoli enemmän kuin 5,5 tilavuusprosenttia sisältävien alkoholijuomien osalta. Alkoholilaki uudistettiin vuonna 2018, ja se tuli kokonaisuudessaan voimaan 1.3.2018. Vuonna 2019 jatkettiin uuden alkoholilain mukaisten velvoitteiden voimaansaattamista ja kerrytettiin lisää kokemusta uuden lain mukanaan tuomista muutoksista.

Vuosi 2020 alkoi suhteellisen vakiintuneesti alkoholilain uudistuksen näkökulmasta, mutta suurimmat vaikutukset alkoholitoimintaympäristöön aiheutti Covid-19 pandemia, jonka seurauksena alkoholijuomien anniskelussa oli erilaisia valtakunnallisia ja paikallistason rajoituksia ravintoloiden aukiolossa ja asiakaspaikkojen määrissä. Rajoituksilla oli vaikutusta alkoholijuomien myyntiin muun muassa siten, että kulutus vähentyi anniskelussa ja lisääntyi vähittäismyynnissä. Alkon vähittäismyynnissä kulutus lisääntyi 13 prosenttia ja muussa vähittäismyynnissä neljä prosenttia. Covid-19 pandemialla oli vaikutuksia myös matkustajatuontiin, joka väheni 52 prosenttia. Alkoholien myynnin rakennetta vuonna 2020 on kuvattu tarkemmin kappaleessa 3.1.

2.2 Muutokset alkoholilakiin

Vuonna 2020 alkoholilakiin ei tehty uusia muutoksia.

2.3 Muut alkoholiin liittyvät lainsäädännön muutokset

Suomi oli vuoden 2020 aikana valmiuslaissa (1552/2011) määritellyissä poikkeusoloissa 16.3.–16.6. koronavirustilanteen vuoksi. Poikkeusolojen päättymisen jälkeen valmiuslain toimivaltuuksia ei enää sovellettu, vaan koronavirusta hoidettiin normaaliolojen lainsäädännön toimivaltuuksin, kuten tartuntatautilain (1227/2016) perusteella.

Ravitsemisliikkeet olivat koronavirusepidemian aiheuttamissa poikkeusoloissa kokonaan suljettuina asiakkailta majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain (308/2006) väliaikaisesti säädetyn 3 a §:n mukaisesti. Myös tartuntatautilakia muutettiin vuoden 2020 aikana viisi kertaa. Tartuntatautilaissa säädettiin muun muassa tilapäisesti poikkeusolojen aikana tartuntataudin leviämisen estämiseksi välttämättömistä ravitsemisliikkeiden aukiolo- ja anniskeluaikaa sekä niiden asiakaspaikkamäärää ja käyttöä koskevista rajoituksista. Ravitsemisliikkeet veloitettiin myös noudattamaan hygieniaan liittyviä erityisiä vaatimuksia ja huolehtimaan asiakkaiden riittävän etäisyyden ylläpitämisestä.

Muita alkoholiympäristöön- tai elinkeinoon, alkoholiverotukseen tai Alkon toimintaan merkittävästi vaikuttavia muutoksia ei tehty lainsäädäntöön. Alkoholiveron kertymä vuonna 2020 oli 1 506 miljoonaa euroa.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

3 Alkoholin kulutus ja kulutuksesta aiheutuneita haittoja sekä alkoholihaittojen ehkäisy vuonna 2020

3.1 Alkoholin kulutus Suomessa

Vuonna 2020 alkoholijuomien kokonaiskulutus oli 9,2 litraa sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna alkoholijuomien kokonaiskulutus oli 43 miljoonaa litraa. Kokonaiskulutus väheni vuoteen 2019 verrattuna 5,2 prosenttia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Sataprosenttiseksi muunnetuista alkoholilitroista laskettuna kokonaiskulutus väheni 4,9 prosenttia.

Kokonaiskulutus jaetaan tilastoituun ja tilastoimattomaan kulutukseen. Tilastoitu kulutus voidaan eritellä anniskelukulutukseen ja vähittäiskulutukseen. Alkoholijuomien tilastoimattomaan kulutukseen lasketaan virallisen kulutustilaston ulkopuolelle jäävä alkoholin kulutus, joka muodostuu matkustajatuonnista ja internetin kautta ulkomailta ostetuista alkoholijuomista. Tilastoimattoman kulutuksen laskentatapaa on muutettu vuoden 2019 raporttiin verrattuna. Aikaisemmin tilastoimattomaan kulutukseen laskettiin matkailijoiden tuoma alkoholi, laillinen ja laitton kotivalmistus, suomalaisten ulkomailta kuluttama alkoholi, salakuljetus sekä korvikealkoholit.

Vuonna 2020 alkoholijuomien tilastoitu kulutus oli 8,2 litraa sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna. Yhteensä tilastoitu kulutus oli 38,3 miljoonaa litraa ja se pysyi likimain ennallaan 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna (+0,4 %) verrattuna edelliseen vuoteen. Sataprosenttisena alkoholina mitattuna tilastoitu kulutus lisääntyi 0,8 prosenttia. Tilastoimaton kulutus arvioitiin noin 1,1 litraksi sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna, ja sen määrä väheni 34 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna. Tilastoimattoman kulutuksen määrä oli arviolta 4,9 miljoonaa litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna.

Alkoholijuomien kulutus painottuu vähittäiskulutukseen eli Alkon myymälöistä sekä alkoholijuomia myyvistä elintarvikeliikkeistä hankittuihin alkoholijuomiin. Alkoholijuomien vähittäiskulutus oli vuonna 2020 kokonaisuudessaan 35,2 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina, ja 7,5 litraa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna, joka vastaa 81 prosenttia alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta ja 92 prosenttia tilastoidusta kulutuksesta. Vähittäiskulutus lisääntyi 7,3 prosenttia sataprosenttiseksi muunnetuista alkoholilitroista laskettuna. Vähittäiskulutus lisääntyi 6,7 prosenttia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna edelliseen vuoteen verrattuna.

Alkoholijuomien anniskelukulutus oli vuonna 2020 yhteensä 3,1 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina, joka vastaa seitsemän prosenttia alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta ja kahdeksan prosenttia tilastoidusta kulutuksesta. Anniskelukulutus väheni vuonna 2020 edelliseen vuoteen verrattuna 40,5 prosenttia sataprosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti laskettuna.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Taulukko 1. Alkoholijuomien kokonaiskulutus (litraa) vuosina 1995 ja 2014–2020 (100-prosenttista alkoholia 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti). Vuodesta 2014 alkaen tilastoimaton kulutus on korjattu vastaamaan muutettua määrittelyä. Myös kokonaiskulutus on laskettu uudestaan.

	1995	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Tilastoitu kulutus	8,3	8,8	8,5	8,4	8,4	8,4	8,2	8,2
Tilastoimaton kulutus	2,7	1,8	1,8	1,8	1,6	1,7	1,6	1,1
Kokonaiskulutus	11,0	10,6	10,3	10,3	10,0	10,1	9,8	9,2

Suomalaiset matkustajat toivat vuonna 2020 alkoholijuomia ulkomailta yhteensä 3,0 miljoonaa litraa sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna. Alkoholijuomien matkustajatuonti sataprosenttiseksi alkoholiksi muunnettuna väheni 52 prosenttia. Matkustajatuonnin osuus oli arviolta noin 61 prosenttia tilastoimattomasta alkoholinkulutuksesta ja noin 11 prosenttia alkoholijuomien kokonaiskulutuksesta vuonna 2020. Ulkomailta internetin kautta ostettujen alkoholijuomien osuus tilastoimattomasta kulutuksesta oli noin 39 prosenttia. Alkoholijuomia ostettiin internetin kautta arviolta 2 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina, eli 0,4 litraa 15 vuotta täyttäneellä asukasta kohti laskettuna vuonna 2020. Alkoholijuomien ostaminen internetin kautta kasvoi yli puolella vuoteen 2019 verrattuna.

Vuonna 2020 koko tilastoidusta kulutuksesta väkevien ja mietojen viinien sekä juomasekoitusten (ent. long drink –juomat) osuudet kasvoivat hieman. Mietojen viinien osuus kasvoi 1,7 prosenttiyksiköllä, juomasekoitusten 0,3 ja väkevien viinien osuus 0,1 prosenttiyksiköllä. Oluiden osuus tilastoidusta kulutuksesta väheni eniten: -1,5 prosenttiyksikköä. Kuitenkin oluet oli edelleen suurin juomaryhmä 46 prosentin osuudella. Väkevien alkoholijuomien osuus tilastoidusta kulutuksesta oli 21 prosenttia, samoin kuin mietojen viinien. Juomasekoitusten osuus oli kahdeksan prosenttia ja siiderien neljä prosenttia. Viimeisten kymmenen vuoden aikana väkevien juomien osuus tilastoidusta kulutuksesta on vähentynyt, kun taas mietojen viinien ja oluiden, sekä sittemmin myös juomasekoitusten osuus on kasvanut.

Kun tarkastellaan mietojen alkoholijuomien kulutuksen rakennetta, vahvojen juomasekoitusten, vahvan oluen ja myös vahvan siiderin osuudet kasvoivat hieman verrattuna vuoteen 2019¹. Vuonna 2020 miedoista alkoholijuomista vahvojen juomasekoitusten, vahvan oluen ja vahvan siiderin yhteenlaskettu osuus oli noin 26 prosenttia, kun vuonna 2019 se oli noin 25 prosenttia. Keskioluen osuus mietojen alkoholijuomien kulutuksesta on samaan aikaan laskenut.

¹ Vahva juomasekoitus, vahva olut ja vahva siideri sisältää enemmän kuin 4,7-tilavuusprosenttia etyylialkoholia.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Alkoholijuomien vähittäiskulutuksessa ja anniskelukulutuksessa juomaryhmien kulutuksen rakenne eroaa toisistaan. Vähittäiskulutuksessa ja anniskelukulutuksessa juomaryhmien osuuksien suuruusjärjestys on kuitenkin samanlainen, mutta juomaryhmien osuudet vaihtelevat. Vähittäiskulutuksessa mietojen viinien ja väkevien juomien osuus on suurempi kuin anniskelukulutuksessa. Oluiden ja siiderien osuudet ovat puolestaan anniskelukulutuksessa suurempia kuin vähittäiskulutuksessa. Väkevien viinien kulutus painottuu vähittäiskulutukseen. Oluiden yhteenlaskettu kulutus oli 3,8 litraa sataprosenttista alkoholia 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti vuonna 2020. Väkevien juomien kulutus oli 1,7 litraa, ja viinien kulutus 1,8 litraa. Juomasekoitusten (0,6 litraa) ja siiderien (0,3 litraa) kulutus oli edelleen selkeästi vähäisempää muihin juomaryhmiin verrattuna. Kulutus kasvoi vuoteen 2019 verrattuna miedoissa viineissä (+8,1 %), vahvassa oluessa (+3,4 %) ja väkevissä alkoholijuomissa (+3,0 %). Sen sijaan siiderin (-6,1 %) ja keskioluen (-4,0 %) kulutus väheni.

Oluiden tilastoitu kulutus 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti kasvoi 1990-luvun alkuun saakka, minkä jälkeen niiden kulutus on jonkin verran vaihdellut, ja viimeisten reilun 10 vuoden aikana vähentynyt. Väkevien alkoholijuomien kulutus on vähentynyt merkittävästi verrattuna 1970- ja 1980-lukuihin, jolloin väkeviä juomia kulutettiin sataprosenttisena alkoholina lähes 4 litraa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti. Väkevien alkoholijuomien kulutus on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana noin 40 prosenttia olleen 1,7 litraa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohti vuonna 2020.

Taulukko 2. Eri alkoholijuomaryhmien kulutus (tuhatta litraa) vuosina 2019–2020

	2019	2020
Väkevät juomat	22 814	23 423
Viinit	61 651	66 298
Siiderit	28 490	26 687
Juomasekoitukset	55 326	56 410
Mallasjuomat	388 618	377 483
Yhteensä 100 %:n alkoholina	37 963	38 260

Vuonna 2020 kulutuksesta 81 prosenttia oli vähittäismyyntikulutusta, johon myös Alkon myynti tilastoidaan. Alla on esitetty tiedot Alkon myynnin kehityksestä.

Taulukko 3. Alkon myynnin kehitys (tuhatta litraa) tuoteryhmittäin vuonna 2020 verrattuna edellisvuoteen (muutos edelliseen vuoteen + 13,0 %).

Tuoteryhmä	2019	2020
Väkevät alkoholijuomat	20 168	22 292
Väkevät viinit	2 442	2 420
Miedot viinit	50 851	58 885
Siiderit	468	491
Juomasekoitukset	2 492	2 562
Mallasjuomat	5 102	5 493
Yhteensä	81 523	92 143

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

3.2 Alkoholin kulutuksesta aiheutuneita haittoja

Aikaisempaan tapaan tässä raportissa käsitellään edeltävän vuoden (2019) tilastotietoja alkoholihaittojen osalta.

Vuonna 2019 alkoholin aiheuttamiin syihin kuolleiden määrä pysyi lähes samalla tasolla kuin vuonna 2018. Vuonna 2019 alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytykseen menehtyi 1 718 henkeä, joista miehiä oli 1 306 ja naisia 412. Lisäystä edellisvuoteen oli 35 henkeä. Suurin osa alkoholi-kuolemista aiheutuu alkoholin pitkäaikaiseen käyttöön liittyvistä sairauksista, kuten maksa- ja sydänsairauksista. Alkoholiperäisen kuolleisuuden muutokset ovat seuranneet alkoholijuomien kokonaiskulutuksen kehitystä. Alkoholin aiheuttamiin syihin kuoli kolme prosenttia kaikista kuolleista. Vuonna 2019 yli puolet alkoholikuolemista johtui alkoholin käytön aiheuttamista maksasairauksista. Niiden aiheuttamat kuolemat lisääntyivät edellisvuodesta. Sen sijaan alkoholimyrkytysten määrä väheni edellisvuodesta. Alkoholimyrkytysten osuus oli 12 prosenttia kaikista alkoholin aiheuttamista kuolemista.

Alkoholin käyttöön liittyviin kuolemiin on laskettu alkoholisairauksiin ja alkoholimyrkytyksiin kuolleiden lisäksi alkoholin vaikutuksen alaisena tapaturmaan ja väkivaltaan kuolleet. Vuonna 2019 alkoholin käyttöön liittyviä kuolemia tilastoitiin 2154.

Miesten kuolleisuus alkoholiperäisiin syihin on selvästi yleisempää kuin naisten. Miesten kuolleisuus on myös seurannut tarkemmin alkoholin kokonaiskulutuksen muutoksia kuin naisten. Vuonna 2019 miesten ikävakioitu kuolleisuus alkoholin aiheuttamiin syihin kasvoi yhdellä prosentilla ja naisten vastaavasti väheni yhdellä prosentilla vuoteen 2018 verrattuna. Vuosina 2017–2019 alkoholin käytön aiheuttama ikävakioitu kuolleisuus kasvoi yhteensä yhdeksän prosenttia, miehillä 11 prosenttia ja naisilla kolme prosenttia.

Alkoholiperäisiin syihin kuolleista enää hieman yli puolet oli työikäisiä. Kymmenen viime vuoden aikana 65 vuotta täyttäneiden osuus kuolleista on kasvanut tuntuvasti. Heidän osuutensa alkoholisyihin kuolleista on kymmenessä vuodessa noussut 21 prosentista 42 prosenttiin. Vuonna 2018 alkoholiperäisiin syihin kuolleiden keski-ikä oli miehillä 63 vuotta ja naisilla 62 vuotta.

Alkoholin vaikutuksen alaisena tapaturmaan ja väkivaltaan kuolleiden määrä vähentyi edelliseen vuoteen verrattuna. Vuonna 2019 alkoholin vaikutuksen alaisena tapaturmaan tai väkivaltaan kuoli yhteensä 436 henkilöä, mikä on 51 henkilöä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Alkoholin vaikutuksen alaisena tapaturmaan kuoli 275 henkilöä ja väkivaltaan 161 henkilöä.

Henkilön päihtymyksellä oli osuutta noin joka kuudenteen tapaturmakuolemaan. Päihtyneiden osuus tapaturmakuolleista on pienentynyt 2000-luvulla. Vuonna 2019 tapaturmaisesti kuolleista oli päihteen vaikutuksen alaisena tapaturmahetkellä 16 prosenttia, kun kymmenen vuotta aiemmin

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

vastaava osuus oli 23 prosenttia. Vuonna 2019 tapaturmaisesti kuolleista päihtyneitä oli yhteensä 314 henkilöä, joista alkoholipäihtyneitä oli suurin osa, 275 henkilöä. Lisäksi 39 henkilöä oli useamman erilaisen päihteen (huume/lääke/alkoholi) vaikutuksen alaisena.

Vuonna 2019 yleisintä tapaturmahetken päihtymys oli saunan kuumuuteen ja tulipaloissa kuolleilla. Heistä puolet oli päihdyttävän aineen vaikutuksen alaisena. Myös hukkuneista ja ulkona kylmyyteen kuolleista lähes puolet oli ollut päihtyneenä tapaturman tapahtumahetkellä. Kuljetusturmissa kuolleista lähes joka neljäs oli päihtynyt. Sen sijaan kuolemaan johtaneissa kaatumistapaturmissa, joista suurin osa tapahtui yli 70-vuotiaille, päihteen vaikutuksen alaisena oli vähemmän kuin joka kymmenes. Kuolemansyytilastossa päihtymys on määritelty kuolintodistukselta. Luvuissa ovat mukana alkoholipäihtymyksen lisäksi myös huume- ja lääkepäihtymykset. Luvut eivät sisällä tapaturmaisia alkoholi-, lääke- ja huumemyrkytyksiä.

Vuonna 2019 poliisin tietoon tuli 18 498 rattijuopumusrikosta eli henkilö oli ajanut alkoholin vaikutuksen alaisena tai huumaan tuneena. Rattijuopumusten kokonaismäärä väheni 2,7 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna (19 006). Tietoon tulleista rattijuopumuksista noin 37 prosenttia oli törkeitä rattijuopumuksia. Törkeitä rattijuopumuksia tuli tietoon 6 760, mikä on 6,6 prosenttia edellisvuotta vähemmän. Perusmuotoiset rattijuopumukset vähentyivät 0,2 prosenttia.

Vuonna 2019 poliisin tietoon tuli yhteensä 16 175 väkivaltarikosta, jossa epäilty oli päihteen vaikutuksen alaisena. Edelliseen vuoteen verrattuna selvitettyt väkivaltarikokset, jossa epäilty oli päihteen vaikutuksen alaisena, väheni noin 3,8 prosenttia (16 808). Tilastointia on muutettu siten, etteivät edellä mainitut luvut ole vertailukelpoisia vuoden 2019 raportin lukuun. Aikaisemmissa raporteissa luvussa on ollut poliisin tietoon tullut väkivaltarikollisuus. Vuodesta 2019 alkaen luvussa on selvitettyihin rikoksiin syyllisiksi epäilty, jotka ovat olleet alkoholin, huumaan aineen tai alkoholin ja muun huumaan aineen vaikutuksen alaisena.

Vuonna 2019 päihtyneenä säilöön otettujen määrä oli 48 838 eli alhaisin vuodesta 1970 lähtien. Luku on noin 5,2 prosenttia vähemmän kuin edellisessä vuonna (51 505). Päihtyneen säilöön otto on harkinnanvarainen toimenpide, jonka poliisi tekee päihtyneen suojaamiseksi loukkaantumiselta tai hengenvaaralta. Päihtyneiden säilöön ottojen määrä on ollut yksi perinteisistä mittareista, jolla on kuvattu alkoholin kulutuksen haittavaikutuksia. Säilöön ottojen määrän väheneminen viime vuosina johtuu osaltaan poliisin toimintatapojen muuttumisesta: nykyisin poliisi yhä useammin toimittaa päihtyneen tämän kotiin selviämisaseman tai putkan sijaan.

3.3 Alkon toiminta alkoholista aiheutuneiden haittojen ehkäisyssä

Alkon yli 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien juomien yksinmyyntioikeus perustuu sosiaali- ja terveyspoliittisiin syihin. Alkoholilain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Alkoholilain 23 §:n mukaan Alkolla on 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämiseksi 6 §:ssä säädetyn poikkeuksin yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Alko selvittää toteuttavansa vastuullista tehtävää pitämällä huolen siitä, että tuotteiden myynti ja ostaminen tapahtuvat vastuullisesti ja alkoholista aiheutuvia haittoja vähennetään.

Vastuullinen alkoholin myynti tarkoittaa Alkossa sitä, että Alko ei myy alkoholijuomia alaikäisille, päihtyneille tai välittämistarkoituksiin. Alko kehittää jatkuvasti henkilöstön vastuullisuusosaamista. Alko tarjoaa asiakkaille myös alkoholittomia vaihtoehtoja sekä pieniä pakkauskokoja. Paljousalennukset, kaupantekijäiset, lisämyynti tai yksittäisten tuotteiden markkinointi eivät kuulu Alkon toimintatapoihin.

Alko toteuttaa lakisääteistä tehtävänsä alkoholihaittojen vähentämiseksi edistämällä alkoholin kohtuukäyttöä sekä vastuullista ruoka- ja juomakulttuuria. Alko ei markkinoi yksittäisiä tuotteita tai palkitse henkilökuntaa myynnin määrän perusteella. Alkon tuotevalikoimaan sisältyy alkoholittomia ja matala-alkoholisia tuotteita sekä pieniä pakkauskokoja.

Alkoholijuomien myynninvalvonnasta säädetään alkoholilaissa. Myynninvalvonta tarkoittaa niitä toimia, joilla Alkon henkilökunta varmistaa, että juomia ei myydä alaikäisille, selvästi päihtyneille eikä välitykseen. Alkon omavalvontasäännöt perustuvat alkoholilakiin ja -asetukseen sekä Valviran antamiin omavalvontaohjeisiin. Myynninvalvonnan toteutumista seurataan säännöllisesti kassarekisteröinneillä ja Mystery shopping -tutkimuksilla.

Vuonna 2020 nuoren ikä tarkistettiin 5,4 miljoonaa kertaa heidän asioidessaan Alkon myymälöissä, päihtymysepäilytarkistuksia tehtiin lähes 511 000 kertaa ja alkoholijuomien välittämisepäilytarkistuksia yli 316 000 kertaa. Alko järjesti myynninvalvonnan tehoviikot toukokuussa ja elokuussa #todistaikäsi-teemalla.

Alkon luovutuspaikkojen henkilöstöä koulutetaan vastuullisiin myyntikäytäntöihin. Luovutuspaikoille kohdennettu myynninvalvonnan koulutus otettiin käyttöön keväällä 2020. Koulutuksen suoritti vuoden loppuun mennessä 60 luovutuspaikkaa, ja koulutukset jatkuvat vuonna 2021.

Alkon alkoholipoliittiset toimet kohdistuvat yhteiskuntaan ja kuluttajaan. Alkon vuoden 2020 vuosikertomuksen ja Alkon antaman selvityksen mukaan Alkolla on lukuisia kumppaneita ja hankkeita, joiden kanssa se tekee yhdessä työtä alkoholihaittojen vähentämiseksi. Hankkeet ovat luonteeltaan erilaisia, mutta niitä kaikkia yhdistää sama tavoite – hyvinvoinnin edistäminen yhteiskunnassa.

Alkolta saadun selvityksen mukaan vastuullisuuden painottaminen näkyi vuonna 2020 erityisesti seuraavissa toiminnoissa:

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Asiointikieltosopimus ja Huolikortti ovat työkaluja Alkon myymälähenkilökunnalle tilanteisiin, joissa asiakas ilmaisee huolensa omasta tai läheisensä alkoholinkäytöstä.

Ei tippa, vaan tapa -vastuullisuuskampanja näkyi myymälöissä ja viestinnässä kesä-heinäkuussa. Ei tippa, vaan tapa -teemalla halutaan herättää keskustelua alkoholinkäyttöön liittyvistä tavoista ja tilanteista ja kannustaa pohtimaan omaa alkoholinkäyttöä.

Alko ja Suomen Olympiakomitea halusivat yhdessä edistää kaikkien suomalaisten, mutta erityisesti lasten ja nuorten liikkumista, hyvinvointia ja terveellisiä elämäntapoja. Alko palkitsi kuudetta kertaa Vuoden urheiluseuran Urheilugaalassa 16.1.2020.

Koulutus Elämään Säätiö ja Alko julkaisivat lapsille suunnatun Harold-pelin, joka kannustaa lapsia ja nuoria tekemään hyvinvointia ja terveyttä edistäviä valintoja arjessaan.

Alko ja Edumar julkaisivat uuden Ikääntyneet ja alkoholi -verkkokoulutuksen terveydenhuollon ammattilaisten avuksi ja järjestivät aiheesta webinaarin.

Alko on vuodesta 2015 lähtien kampanjoinut yhdessä Kehitysvammaliiton kanssa FASD-tietoisuuden lisäämiseksi avaamalla myymälöiden ovet FASD-päivänä 9.9. yhdeksän minuuttia tavanomaista myöhemmin. Alko haastoi vuonna 2020 toistamiseen Suomen suurimmat päivittäistavara-kaupat mukaan FASD-kampanja raittiin raskauden puolesta -kampanjaan. R-kioskit ja S-ryhmän myymälät vastasivat Alkon haasteeseen aloittamalla alkoholin myynnin FASD-päivänä tavallista myöhemmin sekä viestimällä asiakkailleen raittiin raskauden puolesta.

Alko tuki perherauhan säilymistä korona-aikana. Koronapandemian myötä erityisen haavoittuvaan asemaan joutuivat ne lapset, joiden vanhemmilla ei ole voimia kannatella arkea poikkeusoloissa. Säännöllisen aterian puuttuminen aiheuttaa erityisiä vaikeuksia perheissä, joissa arkea kuormittavat myös muut haasteet pandemian lisäksi. Alko on mukana A-klinikkasäätiön käynnistämän Perherauhan julistuksen perherauhanturvajoukoissa. Osana tätä työtä Alko tuki vuonna 2020 Jokaiselle lapselle lounas-kampanjaa, joka auttaa vähävaraisia lapsiperheitä ruokalaatikoilla. Alkon tuella hankitut 1 100 ruokalaatikkoa jaettiin Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistysten kautta perheille eri puolella Suomea.

Alkoholihaittojen ehkäisy on Alkon perustehtävä, jota Alko toteutti muun muassa rahoittamalla edellä kuvattuja hankkeita. Tämän lisäksi Alko antoi tukea suomalaiselle alkoholitutkimukselle ja alkoholihaittojen ennaltaehkäisyyn.

3.4 Alkon vastuullinen alkoholijuomien hankinta

Alkon vastuullisuustyötä ohjaavat periaatteet ovat muun muassa avoimuus, läpinäkyvyys, eettisyys, sidosryhmien osallistaminen ja pyrkimys

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

vaikuttaa Alkon toimialan kotimaiseen ja kansainväliseen kehitykseen vastuullisuuden aktiivisena edistäjänä.

Alkolla ei ole omia tuotteita eikä omaa tuotantoa, vaan sen valikoimassa olevat tuotteet on hankittu koti- ja ulkomaisilta alkoholijuomien valmistajilta ja tukkumyyjiltä. Tavarantoimittajia oli 780 ja tuotteita oli valikoimassa lähes 11 000 vuonna 2020. Alkon vakiovalikoimassa oli vuonna 2020 tuotteita 78 maasta, joista 42 on riskimaita.

Alkon vastuullisen hankinnan toimintamalli perustuu amfori BSCI:n toimintaperiaatteisiin. Niihin sitoutuvat myös kaikki Alkon tavarantoimittajat. Alko tekee hankintaketjun toimijoiden ja erilaisten sidosryhmien lisäksi tiivistä yhteistyötä muiden pohjoismaisten alkoholimonopolioiden kanssa. Tällä hetkellä Alko keskittää suurimman osan vastuullisen hankinnan toimenpiteistä vakiovalikoiman tuotteisiin ja alkutuotantoon erityisesti niissä maissa, joissa Alko katsoo ihmisoikeusriskien olevan suurimmat.

Vastuullisen hankinnan ohjelma perustuu YK:n sopimuksiin ja aloitteisiin sekä muihin asiaankuuluviin kansainvälisesti tunnustettuihin sopimuksiin ja toimintaohjeisiin. Tavoitteena on luoda alkoholijuomahankintoihin toiminta- ja seurantamallit, joilla voidaan vaikuttaa alkoholijuomatoimittajien eettisiin toimintatapoihin sekä kiinnittää huomiota kestävän kehityksen periaatteisiin.

Amfori BSCI:n jäsenenä Alko edellyttää vahvaa sitoutumista tavarantoimittajilta sekä muilta juomahankintojen toimitusketjuun kuuluvilta ja/tai osallistuvilta yrityksiltä. Kaikkien alkoholijuomatoimittajien tulee allekirjoituksellaan sitoutua eettisiin toimintaperiaatteisiin, niiden noudattamiseen ja aktiiviseen edistämiseen.

Varmistaakseen eettisten toimintaperiaatteiden toteutuksen toimitusketjussaan Alko voi suorittaa itse tai kolmannen osapuolen toimesta seuranta-toimenpiteitä, kuten auditointeja, joilla todennetaan eettisten periaatteiden toteutuminen käytännössä. Mikäli Alkon valikoimassa olevan tuotteen toimitusketjuun kuuluva osapuoli kieltäytyy Alkon tai kolmannen osapuolen toimesta suoritettavasta auditoinnista, ei muutoin todistettavasti noudata amfori BSCI:n eettisiä arvoja ja toimintaperiaatteita tai suorita osapuolelle osoitettuja korjaavia toimenpiteitä sovitussa aikataulussa tai toimita Alkolle sijaintitietoja kaikista myyjän tai yritysten tiloista mukaan lukien muun muassa pakkaus- ja logistiikkapalveluista tai alihankintaketjusta keräämistä tiedoista, muodostaa tämä Alkolle perusteen Alkon ja myyjän välisten kaikkien sopimusten ja liikesuhteiden välittömään päättämiseen ilman korvausta.

Koronan ja turvallisuussyiden vuoksi Alko ei teettänyt alkuperämaissa vuonna 2020 lainkaan amfori BSCI:n auditointeja. Normaali vuonna Alko on teettänyt auditointeja riskimaissa toistakymmentä. Osana Alkon monitoringitoimenpiteitä Alko on onnistunut kuitenkin suunnitellusti toteuttamaan kuusi vastuullisuusvierailua portugalilaisilla viinintuottajilla. Nämä vierailut olivat jatkoa vuonna 2019 Espanjassa aloitetulle pilotille. Vastuullisuusvierailut ovat amfori BSCI:n auditointeja kevyempiä, mutta kuitenkin kolmannen osapuolen toteuttamia käyntejä, jotka pohjautuvat Alkon eettisiin toimintaperiaatteisiin. Tavoitteena on kerätä tietoa alueista, jotka eivät

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

välttämättä lukeudu amfori BSCI:n riskimaihin, mutta jotka muista syistä voidaan katsoa mahdollisiksi riskialueiksi. Afrikasta tuleva siirtolaisvirta ja siirtolaistyöntekijöiden suuri osuus maataloustuotteiden tuotannossa ovat olleet viime vuosina tunnistettuja riskitekijöitä Välimeren maissa.

Pohjoismaiset alkoholimonopolit ovat tehneet vastuullisuusyhteistyötä vuodesta 2008 lähtien. Työtä tehdään useissa työryhmissä ja niillä on omat vuosittaiset teemansa. Sosiaalisen vastuun ja ympäristöyhteistyöryhmien yhteisenä vuoden 2020 teemana oli vesi ja ihmisoikeudet. Yhteistyön kolme fokusaluetta vuonna 2020 olivat vesi- ja ihmisoikeudet, sokeriruo'on vastuullinen hankinta sekä elämiseen riittävä palkka. Ryhmä toteutti syksyllä Vesi ja ihmisoikeudet -webinaarin, jonka tarkoituksena oli jakaa asiantuntijoiden kautta tietoa ja aloittaa keskustelua toimialalla. Webinaariin osallistui kaikkiaan noin 100 henkeä, yli 50 viinien maahantuojaa sekä viinintuottajia Espanjasta, Italiasta, Portugalista, Argentiinasta, Chilestä ja Etelä-Afrikasta.

Alkon hankintaketjun ihmisoikeuksien varmistaminen sekä tuotteiden alkuperän jäljitettävyyden parantaminen ovat Alkon pitkän tähtäimen tavoitteita. Vuoteen 2030 mennessä Alkon tavoite on kaikkien valikoimassa olevien tuotteiden 100-prosenttinen jäljittäminen aina pääraaka-aineeseen asti. Pohjoismaisessa yhteistyössä Alko keskittyy myös jatkossa sokeriruokoa sisältävien tuotteiden vastuulliseen hankintaan, elämiseen riittävän palkan edistämiseen alkutuotannossa ja vuonna 2020 järjestetyn Vesi ja ihmisoikeudet -webinaarin mahdollisiin jatkotoimenpiteisiin.

Sokerin vastuullisen hankinnan osalta merkittävä saavutus oli toimitusjohtajien yhteinen sitoutuminen siihen, etteivät he hyväksy ihmisoikeusloukkauksia sokeria sisältävien tuotteiden hankintaketjuissa. Tämä kannanotto julkaistiin vuoden 2021 alussa. Suunnitteilla on myös yhteinen sokeriin liittyvä webinaarikokonaisuus amforin kanssa.

Lisäksi Alko on tunnistanut elämiseen riittämättömän palkan yhtenä yleisenä epäkohtana maataloussektorin raaka-ainetuotannossa. Alko haluaa yhdessä selvittää, kuinka Alko voi parantaa työntekijöiden mahdollisuuksia saada työstään oikeudenmukainen korvaus. Se edellyttää pitkäjänteistä ja sinnikästä työtä, joka on vielä aluillaan.

Alko on jatkanut erityisesti alkuperämaiden tuottajille suunnattuja koulutuksia turvallisuusolosuhteet huomioiden. Alun perin paikan päällä ja kasvotusten pidettäviksi suunniteltuja koulutuksia peruttiin. Osa koulutuksista toteutettiin onnistuneesti verkkokoulutuksina. Verkkokoulutukset jatkuivat myös vuoden 2021 aikana. Alko on tarjonnut koulutuksia alkuperämaissa muun muassa amforin ja Stronger Together -aloitteen kautta, yhteensä 42 kappaletta. Omia tavarantoimittajille suunnattuja tilaisuuksia ja työpajoja Alko järjesti vuoden aikana seitsemän. Etelä-Afrikan huonontuneen koronatilanteen vuoksi Alko järjesti Etelä-Afrikan tavarantoimittajille kesäkuussa vastuullisuuswebinaarin, johon osallistui 42 tavarantoimittajaa. Lisäksi Alko pilotoi tavarantoimittajille suunnatun vastuullisuuden itsearviointikyselyn Etelä-Afrikasta tuotteita toimittavien maahantuojien ja tavarantoimittajien keskuudessa. Vastauksia Alko sai 27 kappaletta. Kysely lähetetään kevään 2021 aikana kaikille Alkon juomatavarantoimittajille.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Alkon vastuullisuustavoitteet 2030 edistävät osaltaan myös kahdeksaa YK:n kestävän kehityksen tavoitetta: 3 Terveyttä ja hyvinvointia, 6 Puhdas vesi ja sanitaatio, 8 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua, 12 Vastuullista kuluttamista, 13 Ilmastotekoja, 14 Vedenalainen elämä, 15 Maanpäällinen elämä sekä 17 Yhteistyö ja kumppanuus. Kestävän kehityksen tavoitteiden edistäminen on myös osa Alkon ja muiden pohjoismaisten alkoholi-monopolioiden välistä vastuullisuusyhteistyötä. Ympäristöasiat sisältyvät Alkon vastuullisuusohjelmaan. Ympäristötyön toteuttamisesta vastaa kestävä kehityksen päällikkö, joka tekee työtä eri yksiköiden asiantuntijoiden kanssa ympäristönäkökulman huomioimiseksi sekä hankintaketjun, tuotevalikoiman, myymäläverkoston että tuoteviestinnän kehittämiseksi. Yhtiön ympäristöpolitiikka määrittää, että toimintaa kehitetään ympäristönäkökulma huomioiden, luonnonvaroja säästämällä ja niiden kuluttamista vähentämällä.

Alkon toiminnan suurimmat ilmastovaikutukset syntyvät hankintaketjussa juomapakkausten tuotannosta. Alko pienentää ilmastovaikutuksia kevyempien, biopohjaisten ja kierrätysmateriaaleja hyödyntävien sekä helposti kierrätettävien juomapakkausten avulla. Alko pyrkii tukemaan alkuperäistä ja juomatuotannon ympäristö- ja ilmastovastuullisten käytäntöjen yleistymistä tuomalla valikoimaan yhä enemmän kestävä kehityksen sertifioituja ja ympäristösertifioituja tuotteita osana Alkon Vihreä valinta -merkintää. Vuoteen 2030 mennessä Alkon tavoitteena on pienentää juomapakkausten ilmastovaikutuksia 50 prosentilla verrattuna vuoden 2020 tilanteeseen, kasvattaa Vihreä valinta -merkittyjen tuotteiden osuus 70 prosenttiin valikoimasta sekä olla hiilineutraali Alko sähkönkulutuksen ja kotimaan kuljetusten osalta vuonna 2030.

Alko tekee tiivistä yhteistyötä tavarantoimittajien kanssa. Alko tapaa vuosittain satoja tuottajia ja tavarantoimittajia ympäri maailmaa ymmärtääkseen entistä paremmin markkinatarjontaa, trendejä, tuotantoalueita ja tuotantoa. Vuosi 2020 oli tapaamisten suhteen poikkeuksellinen ja digitaalisten kanavien hyödyntäminen ja kehittäminen korostuivat yhteistyössä. Vuoden 2020 tavarantoimittajatilaisuudet järjestettiin virtuaalisesti.

Lisäksi kaikki Alkon työntekijät suorittavat eettisten periaatteiden koulutuksen ja uusivat Myynninvalvonnan passi -kokeen säännöllisesti.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

4 Alkon toiminta vuonna 2020 – myymälät ja valikoima sekä niissä tapahtuneet muutokset

4.1 Alkon myymälät ja niissä tapahtuneet muutokset vuonna 2020

Alkon palveluverkoston muodosti vuoden 2020 lopussa 364 myymälää, 126 luovutuspaikkaa, verkkokauppa ja mobiilisovellus.

Vakiovalikoiman tuotteita ohjataan myymälöihin tuoteryhmittäin valikoima-profiilien kautta. Valikoimaprofiilit muodostuvat myyntiprofiiliin (normaali, perus, plus) ja myymäläkoon (6 kokoluokkaa, XS-XXL) yhdistelmänä, esimerkiksi "normaali-S". Lisäksi on vielä jokerityypin myymälöitä, joissa on poikkeukselliset olosuhteet, esimerkiksi pieni myymäläpinta-ala tai kausittain suuresti vaihteleva kysyntä. Tästä syystä jokerityypille ei tehdä keskitetysti ohjattua valikoimanhallintaa.

Normaali-myyntiprofiiliin verrattuna plus-myyntiprofiiliin myymälöissä korostuvat etenkin viinit, oluet sekä keskimääräistä kalliimmat tuotteet. Perus-myyntiprofiiliin myymälöissä myynti painottuu puolestaan enemmän väkävien tuoteryhmien tuotteisiin sekä osaan panimoryhmän tuotteita.

Alkolla on lisäksi kolme asiakasviestinnässä käytettävää myymälätyyppiä: huippumyymälä, erikoismyymälä ja lähimyyymälä. Valikoimanhallinnan näkökulmasta myymälätyyppejä erottaa valikoiman laajuus. Huippumyymälöissä on laajin valikoima, ja ne ovat lähtökohtaisesti XXL kokoluokassa. Erikoismyymälöissä on laaja XL tai L kokoluokan valikoima. Lähimyyymälät kuuluvat kokoluokkiin XS – L. Erikoiserätuotteita ohjataan Alkon huippu- ja erikoismyymälöihin.

Tuotteita ohjataan myymälöihin keskitetysti enintään 90 %. Keskimäärin ketjuohjauksella ohjataan myymälöihin noin 70 % myymälän valikoimasta. Huippu- ja erikoismyymälöissä on keskimääräistä alhaisempi kohdennusaste ja lähimyyymälöissä keskimääräistä korkeampi kohdennusaste. Myymälät täydentävät lisäksi valikoimaansa valinnaisilla tuotteilla paikallisen kysynnän mukaan.

Taulukko 4. Alkon myymälät ja luovutuspaikat vuosien 2019 ja 2020 lopussa.

Alkon myymälät ja luovutuspaikat	2019 lopussa	2020 lopussa
Jokeri	13	12
Plus XS		4
Plus S	6	8
Plus M	15	14
Plus L	20	19
Plus XL	10	10
Plus XXL	17	15
Normaali XS		14
Normaali S	29	25
Normaali M	37	43

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Normaali L	55	48
Normaali XL	21	22
Normaali XXL	5	4
Perus XS	12	22
Perus S	57	55
Perus M	37	29
Perus L	9	6
Perus XL	0	0
Alkon myymälät yhteensä	361	364
Luovutuspaikat	100	126

4.2 Alkon valikoima ja valikoimassa tapahtuneet muutokset vuonna 2020

Alkoholiyhtiön päätöksestä alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin, niiden poistamisesta vähittäismyyntistä ja niiden hinnoittelusta säädetään alkoholilain 25 §:ssä, jonka mukaan päätökset tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta alkoholijuoman valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Alkon valikoima koostuu viidestä eri valikoimatyyppistä, jotka jakautuvat vielä eri tuotetyyppeihin. Vakiovalikoima on päävalikoima, jonka tuotteet on valittu laajasta tarjonnasta ympäri maailman. Yksittäisen myymälän tuotevalikoima riippuu myymälätyypistä ja perustuu asiakaskysyntään. Kausivalikoiman tuotteet valitaan määräajaksi vastaamaan kyseisen ajan- kohdan erityistarpeisiin. Erikoiserät rikastuttavat Alkon tuotevalikoimaa ja ovat erityisesti juomista sekä ruoan ja juoman yhdistämisestä kiinnostuneille asiakkaille suunnattuja tuotteita. Suurin osa erikoiserätuotteista tulee valikoimaan yhtäaikaaisesti kerran kuussa. Tilausvalikoima koostuu maahantuojien ja valmistajien tarjoamista tuotteista, jotka vähäisen saatavuuden, kysynnän tai rajallisen säilyvyyden takia eivät sovellu vakiovalikoimaan. Näiden lisäksi asiakkailta on mahdollisuus tilata Alkon edellä mainittuihin valikoimiin kuulumattomia tuotteita ostositoumuksella niin kutsutuina erikoistilaustuotteina.

Valikoiman suunnittelu

Vakiovalikoiman, kausivalikoiman ja erikoiserien tuotteet valitaan vastaanotettujen tarjousten ja pyydettyjen näytteiden perusteella tasapuolisuutta ja syrjimättömyyttä noudattaen. Valikoiman suunnittelun perustana on asiakaslähtöinen tuoteryhmäpuu, jonka mukaisesti arvioidaan kysyntää ja nykyvalikoimaa suhteessa eri asiakasryhmien tarpeisiin. Vakiovalikoima jakaantuu lisäksi päätuotteisiin ja palvelutuotteisiin.

Päätuotteet

Suurin osa Alkon vakiovalikoiman tuotteista on keskitetyn ohjauksen tarkastelun piirissä. Niiden myyntiä tarkastellaan hinnastojaksoittain. Jakso- tarkastelujen perusteella osa tuotteista kohdennetaan myymälävalikoimiin ja osa jää kohdentamattomiksi tuotteiksi.

Hakuja vastaavista ja oikein täytetyistä tarjouksista pyydetään näytteet. Tuotteet valitaan pyydettyjen näytteiden perusteella ja käyttäen joko

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

sokko- ja/tai avointa arviointia. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota tuotteen laatuun sekä muihin kuluttajalle lisäarvoa tuoviin näkökohtiin. Myös vastuullisuuden osalta asiakkaalle merkittävät tekijät huomioidaan arvioinnissa, kuten esimerkiksi kierrätysjärjestelmään kuuluminen, luomu ja vihreä valinta -symbolit. Myös muita kuluttajalle vastuullisuuden suhteen merkityksellisiä seikkoja voidaan katsoa eduksi arvioinnissa. Lisäksi tuotteen saatavuuden varmuus, materiaalivirran toimivuus sekä pakkauksen tilanhallinnallinen soveltuvuus arvioidaan, jotta asiakaspalvelulliset vaatimukset voidaan täyttää. Arvioinnin jälkeen valittu tuote toimitetaan Alkoholin-tarkastuslaboratorion (ACL) analysoitavaksi.

Oheisissa taulukoissa on esitelty Alkon valikoimassa olevien tuotteiden lukumäärät (taulukko 5) sekä vakiovalikoimaan tarjottujen, hyväksytyjen ja hylättyjen tuotteiden lukumäärät eriteltynä niiden alkuperän mukaan (taulukko 6).

Taulukko 5. Alkon vähittäismyyntihinnastossa olevien vakiovalikoiman alkoholijuomien lukumäärät tuoteryhmittäin vuosina 2019–2020 (tilanne vuoden alussa).

	2019	2020
Miedot viinit	2 374	3 099
Oluet (ja sahti)	465	585
Väkevät alkoholijuomat	849	1 171
Muut alkoholijuomat	232	154
Yhteensä	3 920	5 009

Taulukko 6. Alkon vakiovalikoimaan tarjottujen, hyväksytyjen ja hylättyjen tuotteiden lukumäärät vuosina 2019–2020 (jaoteltuna kotimaiset tuotteet, muiden EU-maiden tuotteet ja EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet).

	Tarjottu 2019	Tarjottu 2020	Hyväksytty 2019	Hyväksytty 2020	Hylätty 2019	Hylätty 2020
Kotimaiset tuotteet	627	884	128	176	435	708
Muiden EU-maiden tuotteet	7552	8161	592	794	6638	7367
EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet	2051	2304	217	295	1746	2009
Yhteensä	10230	11349	937	1265	8819	10084

Palvelutuotteet

Palvelutuotteiden roolina on varmistaa monipuolinen ja edustava valikoima. Palvelutuotteiksi voidaan hakea tuotteita, joilla on vielä matalahko kysyntä, mutta jotka katsotaan valikoimakokonaisuuden kannalta tärkeiksi.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Vuonna 2020 toteutettiin yhteensä 56 palvelutuotteiden tarjouskilpailua (palvelutuotehakua). Tarjouskilpailuja oli viinien tuoteryhmässä 25, panimotuotteiden ryhmässä 17, väkevien tuoteryhmässä 12 ja välituotteiden ryhmässä 2.

Taulukko 7. Alkon palvelutuotteiden lukumäärät vuonna 2020 (jaoteltuna kotimaiset tuotteet, muiden EU-maiden tuotteet ja EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet).

	Kotimaiset tuotteet	Muiden EU-maiden tuotteet	EU:n ulkopuo- listen maiden tuotteet	Yh- teensä
Miedot viinit	13	88	34	135
Oluet (ja sahti)	3	13	4	20
Väkevät alkoholijuomat	18	22	21	61
Muut alkoholijuomat	2	3	0	5
Yhteensä	36	126	59	221

Tilausvalikoima

Tilausvalikoima koostuu maahantuojien ja valmistajien tarjoamista, vakio- ja kausivalikoiman sekä erikoiserien ulkopuolisista tuotteista. Tuotteet ovat pääosin saatavilla verkkokaupasta ja ovat myymälöille valinnaisia. Tilausvalikoima on tarkoitettu tuotteille, jotka täydentävät vakiovalikoimaa tai jotka on tarkoitettu suppealle asiakasryhmälle. Tuotteita voi tarjota tilausvalikoimaan milloin vain, eikä tarjoamiseen liity hakumenettelyä. Tilausvalikoiman tuotteet on jaettu kahteen eri luokkaan: tilausvalikoiman normaalit tuotteet (T1) ja paikallisesti saatavat tilausvalikoiman tuotteet (T3).

Tilausvalikoiman tuotteet tarjotaan lähtökohtaisesti joko luokkaan T1 tai luokkaan T3, johon pienpanimot, tilaviini- ja muut pientuottajat voivat tarjota tuotteitaan vain paikallisesti saataviksi tuotteiksi. Tuotteen valmistajan ollessa pienpanimo (vuosituotanto enintään 15 miljoonaa litraa) tai pientuottaja (vuosituotantomäärä enintään 100 000 litraa), on tuottajalla mahdollisuus listata tuote tilausvalikoimaan paikallisesti saatavana tuotteena (T3). Tällöin tuottaja voi itse valita myymälät (1–10 kpl), joihin tuotetta on mahdollista toimittaa asiakastilausten pohjalta. Jos tuotantoraja ylittyy, tuottajalla on velvollisuus ilmoittaa siitä Alkolle.

Alko ei toimi tilausvalikoiman tuotteiden maahantuojana, vaan edellyttää, että myyjä hoitaa maahantuonnin, jolloin myyjällä tulee olla toiminnan edellyttämät voimassa olevat luvat. Maahantuojana myyjä huolehtii ulkomailta tulevien tuotteiden tulliselvityksistä ja muista maahantuontiin liittyvistä velvoitteista.

Taulukko 8. Tilausvalikoimassa olevien tuotteiden lukumäärät vuosina 2019–2020 (jaoteltuna kotimaiset tuotteet, muiden EU-maiden tuotteet ja EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet) vuoden ensimmäisen hinnaston mukaisesti.

	2019	2020
Kotimaiset tuotteet	285	330

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Muiden EU-maiden tuotteet	2250	2839
EU:n ulkopuolisten maiden tuotteet	861	1083
Yhteensä	3396	4252

Valikoimasta poistaminen

Alkoholiyhtiön päätöksestä alkoholijuoman poistamisesta vähittäismyyntistä säädetään alkoholilain 25 §:ssä, jonka mukaan päätös tulee tehdä julkisin ja tasapuolisin perustein riippumatta alkoholijuoman valmistajan tai myyjän kansalaisuudesta tai kotipaikasta.

Vuonna 2020 valikoimasta poistamisen syynä on useimmin ollut se, että kyseessä on ollut portfolioista poistunut tuote. Vuonna 2020 laadullisten syiden takia ei poistettu yhtään tuotetta valikoimasta.

Taulukko 9. Alkon vakiovalikoimasta poistettujen tuotteiden lukumäärä vuonna 2020 sekä tuotteiden poistamisen perusteet.

Poistamisen peruste	Lukumäärä
Alkoholipitoisuuden muutos	10
Erikoiseräkausi päättynyt	104
Kausituote	24
Kertaosto	268
Listaus peruuntunut	3
Pienerätuote loppunut	4
Poistettu tarjoajan pyynnöstä	1
Pullokoon muutos	9
Päällysteen muutos	10
Rajallisesti saatava tuote	3
Tuote poistunut portfolioista	448
Veroryhmän muutos	11
Valmistus lopetetaan	84
Muu syy	159
Yhteensä	1138

4.3 Alkon valikoimaanottomenettely ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2020

Valikoimaanottomenettely

Valtioneuvoston alkoholilain täytäntöönpanosta antaman asetuksen (151/2018) 14 §:n mukaan alkoholiyhtiön päättämät alkoholilain 25 §:ssä tarkoitetut alkoholijuomien valikoimaan ottamista, valikoimasta poistamista ja hinnoittelua koskevat yleiset valintaperusteet, sopimusehdot ja menettelysäännöt tulevat voimaan aikaisintaan 30 päivän kuluttua siitä, kun ne on julkistettu. Alkon tulee varata tavarantoimittajille tai niitä edustaville järjestöille sopivalla tavalla ennen julkistamista tilaisuus lausua valintaperusteita, sopimusehtoja ja menettelysääntöjä koskevasta ehdotuksesta.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Asetuksen 15 §:n mukaan Alko saa ottaa alkoholijuomia valikoimiinsa ainoastaan tarjousten perusteella. Alkon tulee päättää alkoholijuomien ottamisesta vähittäismyyntiin ja niiden poistamisesta valikoimistaan 14 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sopimusehtojensa ja yleisten valintaperusteidensa mukaisesti.

Alkoholiyhtiön tulee vähintään vuosittain julkistaa tarjousten tekijöiden käyttöön:

- 1) menettelyohjeet ja tarkemmat määräykset tarjousten tekemisestä ja niiden käsittelystä;
- 2) alkoholiyhtiön olemassa oleva myyntivalikoima tavarantoimittajineen;
- 3) alkoholiyhtiön arvio tarjousten kohtuullisesta käsittelyajasta.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 1 kohdan edellyttämät menettelyohjeet Alkon alkoholijuomien valikoimaan ottamista, valikoimasta poistamista, hinnoittelua ja esillepanoa koskevat kriteerit sekä menettelytavat on esitetty Valikoimaanotto ja vähittäismyynti 2020 -ohjeessa.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 2 kohta edellyttää, että Alko julkaisee olemassa olevan myyntivalikoimansa ja tiedot tuotteiden toimittajista. Edellä mainitut tiedot sisältävä luettelo on ollut saatavilla Alkon verkkosivujen kautta vuonna 2020. Luettelossa on esitetty aakkosjärjestyksessä kunkin valikoimassa olevan tuotteen nimi, tuotenumero ja toimittaja, maahantuoja ja tuoteryhmä.

Asetuksen 14 §:n 2 momentin 3 kohdan mukaiset arviot tarjousten kohtuullisesta käsittelyajasta Alko ilmoitti Alkoholijuomien valikoimaanotto ja vähittäismyynti -oppaassa.

Valikoimaanotto-ohje ja siinä tapahtuneet muutokset vuonna 2020

Alko päivitti valikoimaanotto-ohjettaan vuonna 2020 kaksi kertaa. Muutokset astuivat voimaan 1.1.2020 ja 2.6.2020. Alko julkaisi alkoholivalmisteille oman valikoimaanotto-ohjeensa, joka astui voimaan 15.7.2020. Julkaisua edelsi kuulemismenettely.

Ennen jokaista valikoimaanotto-ohjeen muutosta Alko on julkaissut internetsivustollaan suunnitellut muutokset kuulemismenettelyssä, ja ehdotetut muutokset ovat olleet kaikkien alan toimijoiden kommentoitavissa.

1.1.2020 voimaan astuneeseen ohjeeseen suunnitellut muutokset julkaistiin kuulemismenettelyssä 18.10.2019. Alko pyysi lähettämään palautteet muutoksiin 1.11.2019 mennessä. Päivitetty ohje julkaistiin digitaalisessa muodossa Alkon verkkosivuilla 18.11.2019.

2.6.2020 voimaan astuneeseen ohjeeseen suunnitellut muutokset julkaistiin kuulemismenettelyssä 31.3.2020. Alko pyysi lähettämään palautteet muutoksiin 16.4.2020 mennessä. Päivitetty ohje julkaistiin digitaalisessa muodossa Alkon verkkosivuilla 29.4.2020.

15.7.2020 astui voimaan ensimmäinen alkoholivalmisteita koskeva valikoimaanotto-ohje, joka julkaistiin kokonaisuudessaan kuulemismenettelyssä

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

25.5.2020. Alko pyysi lähettämään palautteet muutoksiin 8.6.2020 mennessä. Alkoholivalmisteiden valikoimaanotto-ohje julkaistiin digitaalisessa muodossa Alkon verkkosivuilla 15.6.2020.

Vuoden 2020 valikoimaanotto-ohjeeseen tehtiin muun muassa seuraavia muutoksia:

Muutokset 1.1.2020

Tuotehakujen ja tarjousmenettelyn osalta täsmennettiin ohjetta siten, että tarjouksia tuotehakuun voi tehdä alkoholijuomien maahantuojia, muu tavarantoimittaja, tuottaja, valmistaja, sekä valtuutettu edustaja. Tarjoajalla tulee olla toiminnan edellyttämät voimassa olevat luvat. Lisäksi ohjeeseen lisättiin kohta siten, että viinien kohdalla on huomioitava, että myymäläsaldot voidaan siirtää uudelle tuotenumeralle vain, jos tuotteen vuosikerta pysyy samana. Mikäli vuosikerta eroaa ja tuotteella on myymäläsaldot jäljellä, tulee niiden olla myytyinä ennen uuden tuotteen valikoimaantuloa. Mikäli näin ei ole, tavarantoimittajan tulee lunastaa tuotteet takaisin tai pyytää tuotteiden hävittämistä. Alko veloittaa kustannukset alko.fi/tavarantoimittajille -sivuilla julkaistujen veloitusmäärien mukaisesti.

Tuotteiden valintaan ja valikoimaantuloon liittyen tarjottujen tuotteiden arvioinnin osalta täsmennettiin tekstiä siten, että hinnan osalta yli 5,5 % tuotteiden arvioinnin perusteena käytetään tarjouksella ilmoitettua vähittäismyyntihintaa. Enintään 5,5 % tuotteiden arvioinnin perusteena on alustava vähittäismyyntihinta, joka perustuu ilmoitettuun hintaan myymälän takavalla. Lisäksi valikoimaantulossa tuotteen osto tapahtuu noin 1–3 kuukauden kuluttua hakuajan päättymisestä. Tuotteen valikoimaantulo tapahtuu yleensä 2–4 kuukauden kuluttua tuotteen ostosta. Kokonaisuudessaan prosessi hakuajan päättymisestä valitun tuotteen valikoimaantuloon kestää noin 3–7 kuukautta.

Hinta- ja toimitustapamuutokset osion tekstiä täsmennettiin ja lisättiin siten, että tuotteiden hinnat tarkistetaan kolme kertaa vuodessa ohjeessa olevan aikataulun mukaisesti. Täten ostohinnan korotuksia ja alennuksia sekä muutoksia toimitusehtoihin ja jakelutapoihin hyväksytään tuleviksi voimaan kolme kertaa vuodessa. Yli 5,5 % tuotteiden osalta toimittajilla on käytössään Alkon hintalaskuri, jonka avulla ostohinnan ja mahdollisesti muiden hinnoittelutekijöiden muutosten vaikutus vähittäismyyntihintaan voidaan laskea. Enintään 5,5 % tuotteiden osalta Alko määrittelee vähittäismyyntihinnat itse ja toimittaja voi vaikuttaa vain ostohintaan. Hinnastojaksot sekä ilmoituspäivät ovat molemmille ryhmille samat. Enintään 5,5 % tuotteen ostohintaa voi muuttaa jo aiemmin, mikäli tuotteelle on haussa määriteltä tavanomaista 10–14 kuukautta lyhyempi takuupeittoaika. Tämä ilmoitetaan aina erikseen tuotehaussa hakukohtaisesti.

Tekstiä hinta- ja toimitustapamuutoksissa myös täsmennettiin siten, että tuotteiden hintoja tarkistettaessa otetaan ostohinnan ja toimitusehtomuutosten lisäksi huomioon Alkon keskusvaraston kautta kulkevien tuotteiden maahantuontikustannuksissa ja volyymluokissa tapahtuneet muutokset. Maahantuontikustannukset ovat nähtävillä osoitteessa alko.fi/tavarantoimittajille. Kustannukset tarkistetaan kolme kertaa vuodessa. Mahdolliset

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

muutokset ilmoitetaan viimeistään kuukautta ennen viimeistä hintojen ilmoittamispäivää osoitteessa alko.fi/tavarantoimittajille. Lisäksi, jos myyjä haluaa säilyttää yli 5,5 % tuotteen vähittäismyyntihinnan, tai enintään 5,5 % tuotteen hinnan myymälän takaovella entisellään maahantuontikustannusten tai volyymiluokan muuttuessa, myyjän tulee huomioida tämä ostohinnan muutoksella.

Muutokset 2.6.2020

Valikoiman suunnittelun tekstiä täsmennettiin siten, että tuotteiden valikoimaanottaminen perustuu systemaattiseen suunnitteluun, jonka pohjalta Alko julkaisee valikoimasuunnitelman kolme kertaa vuodessa vakiovalikomalle, erikoiserille ja kausituotteille. Mahdolliset valikoimasuunnitelman lisähaudet samoin kuin erikoiserien ja kausivalikoiman haudet voidaan julkaista erillisinä ilmoituksina: alko.fi/tavarantoimittajille.

Laatuvaatimusten osalta parasta ennen -merkintää koskevaa tekstiä on täsmennetty: Jos tuotteeseen on merkitty parasta ennen -päiväys, tulee myymälöihin ja verkkokauppaan toimitettavalla tuotteella olla myyntiaikaa jäljellä vähintään kaksi kuukautta.

Maksuehtoihin ja laskutuskäytäntöihin liittyen toimitukset Suomesta Alkon keskusvarastoon ja suorajakeluehdot Alkon myymälöihin - liitteisiin on lisätty kohta siten, että Alko pidättää itsellään oikeuden saada myyjältä lasku sähköisessä muodossa, mikäli laskuttavan yrityksen liikevaihto ylittää 10 000 euroa. Sähköinen lasku tarkoittaa vain digitaalisessa, rakenteisessa muodossa, sähköisestä laskutusjärjestelmästä toiseen lähetettyjä laskuja. Esimerkiksi sähköpostilla lähetetty pdf-lasku ei ole sähköinen lasku.

4.4 Tavarantoimittajayhteistyö ja sidosryhmien kuuleminen

Alko järjesti neljä tavarantoimittajatilaisuutta vuonna 2020. Tilaisuudet ovat avoimia ja kutsut tilaisuuksiin julkaistaan aina Alkon verkkosivuilla. Koronapandemian takia osa tilaisuuksista järjestettiin Teams Live Event -sovelluksen kautta. Tavarantoimittajatilaisuudet vuonna 2020 pidettiin 26.2.2020, 27.5.2020 (virtuaalinen tilaisuus), 17.9.2020 (virtuaalinen tilaisuus) ja 16.11.2020 (virtuaalinen tilaisuus).

Lisäksi Alko järjesti yhteistyössä muiden pohjoismaisten monopolien kanssa virtuaalisen vastuullisuusseminaarin "Water and Human Rights" tavarantoimittajille ja heidän hankintaketjussaan oleville toimijoille 18.11.2020. Yhteistyössä IUF:n ja PAM:n kanssa Alko järjesti puolestaan virtuaalisen tavarantoimittajawebinaarin 30.10.2020, jonka aiheena oli IUF:n, PAM:n ja Alkon kansainvälinen yhteistyösopimus tavarantoimittajan näkökulmasta.

Alko järjesti virtuaaliset tavarantoimittajien tuote-esittelymessut 15.9.2020. Tuote-esittelymessuilla tavarantoimittajilla oli mahdollisuus kertoa tuotteistaan Alkon valikoimamestareille ja kouluttajille virtuaalisella messualustalla.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

Normaalien tavarantoimittajatapaamistensa lisäksi Alko tapasi alan järjestöjä vuoden 2020 aikana seuraavasti: Suomen alkoholijuomakauppayhdistys SAJK 8.1.2020, 5.3.2020, 30.6.2020, 12.8.2020 ja 9.10.2020. Lisäksi SAJK-edustaja on ollut läsnä kaikissa tavarantoimittajatilaisuuksissa

4.5 Aistinvaraiset arvioinnit

Valikoimaanotto-prosessissa suoritettujen aistinvaraisten arvioiden osalta Alko kertoo, että aistinvaraisesti arvioitiin yhteensä 10489 tuotetta.

Vuoden 2020 aistinvaraisten arviointien määrästä oli

- kotimaisia tuotteita 833, joista sokkoarvostelujen määrä oli 254
- muiden EU-maiden tuotteita 7408, joista sokkoarvostelujen määrä oli 1713
- EU:n ulkopuolisia tuotteita 2248, joista sokkoarvostelujen määrä oli 495

4.6 Esteellisyys ostoprosessissa

Alkoholilain 25 §:n 3 momentissa säädetään ostoprosessiin osallistuvan henkilön esteellisyydestä. Alkon palveluksessa oleva ei saa käsitellä myyntiin ottamista tai myynnistä poistamista koskevaa asiaa eikä olla läsnä sitä käsiteltäessä, jos hän tai hänen läheisensä on hallintolain 28 §:ssä tarkoitetussa suhteessa valmistajaan tai myyjään.

Alkon mukaan vuoden 2020 aikana yksi Alkon työntekijä on jäävännyt itsensä yhden tavarantoimittajan tarjousten arvioinnista. Syynä tähän on henkilön perheenjäsenen toiminta kyseisessä yrityksessä.

Jääviyden tunnistamisessa tapahtui 2020 yksi poikkeama, josta Alko toimitti selvityksen Valviralle 24.9.2020. Jääviyden alaisen yrityksen tuote ei edennyt hausta valikoimaan, eli poikkeama ei vaikuttanut tuotevalintaan. Poikkeaman jälkeen Alko on kertonut tehostavansa jääviyteen johtavien hakujen tunnistusta.

4.7 Alkon maahantuontipalvelu

Alkolla ei ole omaa alkoholijuomatuotteiden maahantuontia. Alko kuitenkin tarjoaa tavarantoimittajille yhtenä logistisena toimintatapavaihtoehtona maahantuontipalvelua, jonka kustannukset huomioidaan sellaisenaan tuotteiden hinnoittelussa. Alko ei tarjoa maahantuontipalvelua tilausvalikoiden tuotteille.

Alko ei itse aktiivisesti hae tai valikoi tuotteita maahantuontiinsa, vaan päätöksen maahantuojasta tekee tuotteen päämies. Päämiehillä on mahdollisuus kolme kertaa vuodessa vaihtaa toimitusehtoja ja halutessaan esimerkiksi muuttaa Alkon maahantuontipalvelun toiselle maahantuojalle. Tavarantoimittaja voi itse valita haluamansa logistisen toimintatavan kolmesta vaihtoehdosta, jotka ovat:

- (i) Tavarantoimittaja itse hoitaa tuotteen varastoinnin ja jakelun myymälöihin,

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

- (ii) Alko hoitaa tuotteen varastoinnin ja jakelun myymälöihin, tai
- (iii) Alko hoitaa tuotteen maahantuonnin, varastoinnin ja jakelun myymälöihin.

Alkon maahantuontipalvelun osuus vuotuisesta myynnistä vaihtelee, mutta on yleensä muutaman prosentin kokoluokkaa.

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

5 Alkon monopolitoiminnan valvonta vuonna 2020

Vuonna 2020 Alkon valvontaan ovat osallistuneet Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä Valvira.

5.1 Kilpailu- ja kuluttajavirasto

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) on 30.8.2021 toimittamassaan lausunnossa lausunut seuraavaa:

Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) ilmoittaa, ettei sen käsittelyssä ole vuonna 2020 ollut sellaisia Alko Oy:tä koskevia asioita, joihin KKV:n näkemyksen mukaan olisi tarpeen viitata Euroopan komissiolle annettavassa alkoholijuomien vähittäismyyntimonopolin toimintaa koskevassa raportissa.

5.2 Valvira

Alkon valvonta

Valviran tehtävänä on ollut valvoa, että Alko toimii alkoholilain mukaisesti. Tässä valvontatyössä virasto on seurannut Alkon toimintaa ja kuullut muun ohessa Alkon tavarantoimittajia sekä muita alkoholijuomamarkkinoiden toimijoita. Valvira on myös säännöllisesti tavannut Alkon edustajia ja esittänyt näkemyksensä sille esitetyistä muutoksista, kuten muutoksista valikoimaanottomenettelyssä.

Alkoholilain 79 §:n 1 momentin mukaan, jos tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja katsoo, että alkoholiyhtiö on toiminut alkoholijuomien ottamisessa vähittäismyyntiin, niiden poistamisessa vähittäismyyntistä tai niiden hinnoittelussa 25 §:n 1 momentin vastaisesti, se voi vaatia alkoholiyhtiöltä menettelyä koskevan perustellun päätöksen. Vaatimus on esitettävä 30 päivän kuluessa siitä, kun tarjouksen tekijä tai tavarantoimittaja sai tiedon alkoholiyhtiön menettelystä. Alkoholilain 80 §:n 2 momentin mukaan alkoholiyhtiön päätökseen saa vaatia oikaisua Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Vuoden 2020 aikana ei Valviran käsiteltäväksi tullut uusia oikaisupyyntöjä alkoholiyhtiön päätöksistä.

Valvira antoi vuonna 2019 vireille tulleen Etiketti-lehden pruuvitilaisuuksien järjestämistä koskevassa asiassa 11.3.2020 päivätyn päätöksen. Tapaus on kuvattu vuoden 2019 raportissa. Valvira totesi Alkon toimineen alkoholilain vähittäismyyntisäännösten vastaisesti luovuttaessaan vähittäismyydyt alkoholijuomat kuluttajan asemassa oleville osallistujille muualla kuin hyväksytyssä vähittäismyyntipaikassa. Alko oli oma-aloitteisesti auttanut asian selvittämisessä ja lopettanut alkoholilain vastaisen toiminnan havaitessaan, että alkoholilain muuttuneiden säännösten mukaan sillä ei enää ollut oikeutta itse kuljettaa alkoholijuomia pruuvitilaisuuksiin.

Päätöksen mukaan Alkon asema valtion monopoliyhtiönä edellyttää siltä esimerkillistä alkoholilain noudattamista ja oman toiminnan tarkkaa seuraamista. Alkoholilain vastainen käytäntö oli myös jatkunut verrattain pitkään. Edellä mainituista syistä Valvira katsoi perustelluksi asettaa Alkolle

Dnrot 355/99/2021
V/21126/2021

28.12.2021

alkoholilain mukaisena seuraamuksena 71 §:n mukaisen seuraamusmaksun enimmäismääräisenä 1000 euroa.

Alko toimitti Valviralle selvityksen 24.9.2020 jääviyden tunnistamisessa tapahtuneesta poikkeamasta. Jääviyden alaisen yrityksen tuote ei edennyt hausta valikoimaan, eli poikkeama ei vaikuttanut tuotevalintaan. Selvityksessään Alko kertoi tehostavansa jääviyteen johtavien hakujen tunnistusta.

Alkon vähittäismyyntin yksinoikeuden turvaaminen

Alkoholilain 23 §:n mukaan Alkolla on 1 §:ssä tarkoitettujen haittojen vähentämiseksi 6 §:ssä säädetyin poikkeuksin yksinoikeus harjoittaa alkoholijuomien vähittäismyyntiä.

Valviran tulkinta ja ohjeistus kansallisesta alkoholilaista on ollut se, että alkoholijuomien myynti ulkomailta Suomeen siten, että myyjä osallistuu kuljetuksen järjestämiseen ja maksaa verot Suomeen, rinnastuu vähittäismyyntiin Suomessa. Alkoholijuomien vähittäismyyntiä saa harjoittaa vain luovuttamalla niitä asiakkaalle hyväksytyssä vähittäismyyntipaikassa. Vähittäismyyntiluvan haltija voi ottaa vastaan tilauksia ja maksuja verkkokaupassaan alkoholijuomista. Tilatut alkoholijuomat saa kuitenkin luovuttaa asiakkaalle vain vähittäismyyntipaikan sisätilassa alkoholijuomien myyntiaikojen puitteissa.

Valviran näkemyksen mukaan lainsäädäntö on epäselvä yksityishenkilöiden internetin kautta ulkomailta tilaamien alkoholijuomien osalta. Valvira on syksyllä 2020 tehnyt tutkintapyyntöä poliisille havaitsemastaan mahdollisesta alkoholilain vastaisesta toiminnasta Suomessa. Esitutkinta asiassa on sittemmin siirretty Tullille.

Internetin välityksellä tapahtuva alkoholin myynti on aiheuttanut Suomessa laajaa yhteiskunnallista keskustelua. Myös valvontaviranomaisten toiminnasta on tehty kantelu Euroopan komissiolle. Asian oikeudellinen selvittely ja käsittely komissiossa jatkuu tämän raportin laatimisen aikana.

6 Lopuksi

Tässä raportissa on kuvattu Alkon toimintaa ja toiminnassa tapahtuneita muutoksia vuonna 2020. Lisäksi raportissa on pyritty luomaan yleiskatsaus Suomen alkoholiloihin sekä käsitelty alkoholista aiheutuneita vaikutuksia tuoreimpiin tilastotietoihin pohjaten.

Raportti on julkinen. Se on suunnattu Euroopan komissiolle ja sen tarkoituksena on informoida komissiota Suomen alkoholiloiista sekä Alkon roolista ja toiminnasta monopolijärjestelmässä.

Lisätietoja raportista ja sen laatimisesta Valvirassa antaa lakimies Niina Keskitalo, puh. 0295 209 377 tai niina.keskitalo@valvira.fi.